

ARTHUR VAN AMERONGEN

SAUDADES

OP ZOEK NAAR HET PARADIJS IN PORTUGAL

Ezo Wolf

DIT IS GEEN TREINBOEK

Het Algarve-boemeltje sukkelde langs mijn huis in natuurgebied Ria Formosa en ik verlangde plotsklaps naar mijn kinderjaren.

Mijn ouders hadden geen auto (ma zakte zeven keer, pa heeft zelfs nooit geprobeerd het rijbewijs te halen) en we reisden hoofdzakelijk per trein. Door heel Nederland, maar ook bepekt en bezakt naar de Ardennen, het Zwarte Woud, de Harz en de Alpen. Onze vakanties waren altijd in de bergen want pa hield niet van de zee.

De schaarse keren dat we naar Zoutelande in Zeeland gingen, bleef hij koppig in driedelig pak op het strand zitten, met als enige concessie het uittrekken van zijn schoenen en sokken (met sokophouders). Heel soms stroopte hij met lichte maar waardige tegenzin zijn broekspijpen op en liep hij een stukje met mij door de branding. Dan monkelde hij plotseling, met die eeuwige sigaar in zijn mond: 'Kijk Tuurtje, dat zijn cumuluswolken. Morgen regen, we treffen het maar weer met het weer.'

Ik pinkte een traantje weg en dacht aan Gerrit Komrij's omschrijving van melancholie: dat besef van tijdelijkheid en ijle droom dat het leven juist zo draaglijk maakt.

Het leek mij daarom een romantisch plan om mijn patrie de coeur te gaan bekijken door de ogen van de treinreiziger. Zou ik dat pure, ongeschonden knaapje in mij nog één keer tot leven kunnen wekken? Ik ging op zoek naar de verloren tijd, naar het aardse paradijs.

Ondanks het prachtige gedicht van Jan van Nijlen waarmee Saudades opent, is dit geen treinboek. Het is ook geen reisgids en vooral geen roman, al zal de lezer soms denken: 't is potjandorie net echte literatuur want die dekselse Van Amerongen neemt mij voortdurend in het ootje met zijn narratologische fopperijen.

Sylvia Witteman, mijn collega-columnist bij de Volkskrant, zegt altijd: romans moet je lezen, niet schrijven. Ik ben het daar roerend mee eens.

Een van mijn exen bulderde ooit, terwijl ik in het trappenhuis bedolven werd onder mijn schaarse bezittingen: “jij bent een waardeloos schrijvertje want je kan helemaal niks verzinnen. En als het echt uit is, klootzak, ga je een schaamteloos rotboek over onze relatie en over mijn moeder schrijven.”

Ze heeft gelijk: ik kan niks verzinnen. Gelukkig is mijn werkelijkheid al bizar genoeg en daarom schreef ik over mijn gekke moeder wél een boek.

De roman over mijn tumultueuze relatie van achttien jaar plus schoonmoeder is er nooit gekomen, maar wat in het vat zit, verzuurt niet.

In mijn Volkskrant-columns – de vingeroefeningen voor dit boek – repte ik regelmatig over Mijn Grote Portugese Treinroman. Met zo’n pakkende titel, zo dacht ik, kan ik bij de Portugese Spoorwegen gaan bedelen om een een soort Tienertoerkaart voor een half jaar. Lekker gratis reizen want ik ben en blijf een echte Hollandse kaaskop, ook al leef ik al bijna een derde van mijn bestaan in vrijwillige ballingschap. Iedere halve zool is tegenwoordig influencer dus waarom ik niet?

Ik stuurde tientallen slijmbrieven naar alle mogelijke branches van de Comboios de Portugal (CP) maar kreeg overal nul op het rekest. Stapelgek werd ik van de coronasmoesjes van onderknuppels die mij van het kastje naar de muur stuurden. En dat terwijl ik met prima argumenten voor sponsoring kwam.

Zo noemde ik herhaaldelijk the Green Deal van mijn gewaardeerde landgenoot Frenske Timmermans. Onze Limburgse klimac clown wil dat het klootjesvolk veel minder gaat vliegen en veel meer met de trein gaat reizen. Zelfs internationaal. Nou kan ik al voor een paar tientjes van Faro naar Zestienhoven vliegen, maar als ik met de trein van Faro naar Nederland reis, ben ik een godsvermogen kwijt voor een expeditie van ruim twee etmalen (om nog maar te zwijgen over het peperdure,

mensonterende treinvoer) en loop ik ook nog een gerede kans beroofd te worden door allerhande struikrovers uit het voormalige Oostblok. Die spuiten gewoon gas in de slaapcoupé, ergens in Frankrijk, en dan mag je nog blij zijn dat ze je onderbroek en je sokken laten aanhouden.

Verder verklapte ik aan de klerken en bobo's van de CP dat er veertigduizend stokoude Nederlanders in Portugal bivakkeren: allemaal beschaafde, hoogopgeleide Volkskrant-lezers die Saudades gaan kopen en spontaan als gekken gaan sporen, met mijn bestseller in de knapzak. Lekker tegen een flinke bejaardenkorting met zelfgesmeerde bammies, roze koeken en een thermoskan slappe filterkoffie van de Aldi door de Alentejo toeren: is dat geen Zwitserleven-gevoel?

Gratis reclame voor hun product: wat willen de CP nog meer?

Tegelijkertijd maakte ik mij in ethische zin zorgen over de gevolgen van eventuele sponsoring. Het zou mij namelijk verplichten advertorials te schrijven en daar ben ik niet zo goed in. Aan mij is dan ook geen reisjournalist verloren gegaan.

Zo mocht ik eens mee met een snoeppreisje naar de laatste achthonderd Joden in Tunesië. Ik heb Hebreeuws, Arabisch, Jiddisch, Joodse geschiedenis, talmudica en wat dies meer zij gestudeerd, en de reeds genoemde Grote Ex is afkomstig uit een Joods-Algerijns-Frans geslacht, dus ik was de aangewezen persoon om een schitterende reportage te schrijven over de laatste Joden van Tunis en Djerba.

We vertoefden in vijfsterrenhotels en liepen de drempels van 's lands toprestaurants plat.

In mijn euforie (een andere ex, die psychiater is, weet mijn uitpattingen deels aan ADD, de zware vorm van ADHD) liet ik me de wijn iets te goed smaken en eindigde ik op de slotdag van de snoeppreis in mijn driedelig linnen zomerkostuum en bijbehorende Panamahoed én vergezeld door twee kommersjele sekswerkers van plezier pontificaal in het zwembad van een peperduur boutiquehotel op Djerba, een en ander ten aanschouwe van mijn verbouweweerde reisgezelschap, een schaterlachende collega van het Russische persbureau Tass en de geheim agenten van de gevreesde Tunesische mukhabarat (met

Groucho Marx-snorren, Ray Ban's en vloekende Hawaii-hemden, maar niet zo knap als Thomas Magnum) die ons als herpes op de huid zaten.

Aan mijn serie Volkskrant-columns over sporen door Portugal lag ook een andere reden ten grondslag. Ik heb inmiddels ruim 500 cursiefjes geschreven voor die krant en vaak gaan ze over mijn sleurvolle bestaan in de Algarve.

Op gezette tijden schrijf ik over de vaderlandse politiek en juist die columns worden razend goed gelezen en veroorzaken veel meer "trafic" op bijvoorbeeld Twitter dan mijn ietwat oubollige en bedaagde streekcolumns.

Mijn polemiekjes over GroenLinks en D66 scoorden stevast het best en dat leidde wel eens tot wrijving met mijn meerderen bij de krant omdat die bestookt werden met brieven waarin mijn ontslag werd geëist.

Toen dacht ik: waarom zou ik ook over die stomme Nederlandse politiek schrijven, ik woon verdorie in een paradijs waar men zich alleen maar druk maakt over de diverse oogsten en waar men niet met de klok leeft, maar met de kalender.

Ik was net 60 geworden en maakte een gerede kans te sneuvelen tijdens de tweede coronagolf, die volgens de huisviroloog van Frau Merkel krachtiger en dodelijker zou zijn dan de eerste en Huize Europa zal doen instorten gelijk het Romeinse Rijk.

Ik pieker graag over mijn einde: verwoest door korsakov, chikungunya, lymeborreliose en knokkelkoorts, op een podium zoals Tommy Cooper, geplet worden door een vrachtwagen op de N125, de dodenweg van de Algarve, of gewoon in bed sterven van ouderdom, omringd door mijn honden. Sneuvelen door een lullig Chinees virus stond niet in mijn planning.

Daarom was het de hoogste tijd voor een bucketlist oftewel een loodjeslijst. Na twee uur stond er niks op papier, hetgeen betekende dat ik een volmaakt gelukkig mens was.

Fuck de bucketlist, dacht ik toen. Niks op blote voeten de Kilimanjaro beklimmen of nordic walken in Patagonië, maar heerlijk ontspannen

sporen naar Valença, Pocinho, Covilhã en Vilar Formoso. Eerst de brousse van Portugal zien en dan sterven.

Over Lissabon en Porto heb ik bewust niets geschreven. Het zijn heerlijke steden, maar niet bepaald paradijselijk. Het gevaar ligt er altijd op de loer en voor ik het weet, verzeil ik weer in ouderwetse situaties met drank, drugs en kommersjele sekswerkers. Dat levert heerlijke verhalen op maar die zijn geschikt niet voor dit boek.

Voor Saudades printte ik een kaart van het Portugese spoorwegenet en hing die boven mijn bureau. Alle stations die ik wilde bezoeken, zijn afgevinkt.

Ik ben niet zo'n tiepje dat medepassagiers op zeer hinderlijke en vooral luidruchtige wijze aanspreekt want ik ben van nature erg verlegen. Tijdens het half jaar treinen heb ik dan ook géén een medereiziger aangesproken.

Heel soms wisselde ik wat obligate beleefdheden uit met de conducteur of ik zei: "met alle plezier" tegen een moddervette, zwetende, vlekkerige en puffende dame wier loodzware koffer ik in het bagagerek moest schuiven maar dat is het wel, qua treingebabbel en praatjes voor de vaak.

Voor mijn research las ik treinreisboeken van onder andere Charles Dickens, Émile Zola, Paul Theroux, Marcel Proust, Graham Greene, Thomas Hardy, Patricia Highsmith en Bob den Uyl. Ik geloof nooit zo